Логінова А. О.,
аспірантка,
науковий співробітник відділу навчання географії та економіки,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна

МІСЦЕ І РОЛЬ НАУКОВОЇ СПАДЩИНИ В ЗМІСТІ ІНОЗЕМНИХ ПІДРУЧНИКІВ З ГЕОГРАФІЇ

У основі сучасної освітньої парадигми лежить принцип гуманітаризації, який наголошує на цінності особистості, збереженні культури в цілому, культурних надбань її окремих представників, виховання в дітей шанобливого ставлення до внеску у розвиток науки видатних учених. Про це наголошено в законах України «Про освіту» та «Про загальну середню освіту» [5, 6]. У концепції «Нової української школи» зазначено, що: «сучасна українська школа буде формувати ціннісні ставлення і судження (в тому числі до культурного та наукового надбання), що слугують базою для щасливого особистого життя та успішної взаємодії з суспільством» [9]. А відповідно до Державного стандарту загальної середньої освіти «загальнокультурна компетентність – це здатність учня аналізувати і оцінювати національні та світові досягнення» [4]. Ресурсом реалізації гуманітарної місії школи вважаємо потенціал наукової спадщини, що потребує аналізу його наявності в навчально-методичному забезпеченні шкільної географії й оцінки застосування в практиці для обґрунтування подальшого ефективного використання на уроках. Одним зі стратегічних напрямів української освіти сьогодення є інтеграція найкращого світового досвіду в навчально-виховний процес загальноосвітньої школи.

Метою нашого наукового дослідження вбачаємо, аналіз і визначення місця наукової спадщини в іноземних підручниках.

Освіта – одна з тих сфер життя країни, яка не підлягає повній уніфікації. Кожна держава має право створювати власні освітні програми. Але провідним засобом навчання у школі був і залишається сучасний шкільний підручник, зміст якого відповідає державним стандартам і навчальним програмам. Виступаючи багатофункціональним джерелом знань, підручник здатен формувати емоційно-ціннісне ставлення учнів до внеску старших поколінь в розвиток науки. Для прикладу, у польських підручниках з географії 1-го класу гімназії [11] можна знайти праці «Географія» Ератосфена та «Про обертання небесних сфер» Миколи Коперника. Також опубліковано карти Андреаса Целларія, Птолемея, першу морську карту Скандинавії Олафа Магнуса, карту Селезії 1561 року Мартіна Гельвіга або «Карту неба» Фредеріка де Вітта. В кінці кожного параграфа запропоновано для самостійного вивчення основні досягнення та внесок в географічну науку Фернана Магеллана, Марко Поло, Андрея Мохоровичича, Клавдія Птолемея, Александра Вольщана. Частка наукової спадщини в польських підручниках невелика, проте, органічно вплетена в його зміст, урізноманітнює можливості навчального процесу, відібрана з урахуванням вікових особливостей учнів. Схожий підхід простежуємо в українських підручниках з географії. Учні порівнюють між собою ті самі карти Птолемея, Дієго Хомена, Томаша Маковського, згадують «Географію» Ератосфена.

У мексиканському підручнику [12] зустрічаємо такі завдання: на картах проєкції Меркатора або Робінсона п’ятикласники мають прокласти маршрут з Мексики до рідної країни вченого. Є місце і для творчих проєктів: прочитати твір «Навколо світу за 80 днів» Жуля Верна, який був членом Французького Географічного товариства, та написати есе про власну навколосвітню подорож за 80 днів. У 6 класі під час вивчення теми «Карта та її

елементи» автори пропонують ознайомитись із картою Мексики 1885 року, планом Риму XVI століття архітектора Леонардо Буфаліні та месопотамською картою світу [14].

Грузинські автори Н.Беручашвілі та З.Давіташвілі згадують наукові твори в межах курсу «Географія Грузії» для 9 класу: як от «Опис Грузинського царства» географа Вахушті Багратіоні, «Населення Грузії» Вахтанга Джаошвілі та «Економічну географію Грузинської ССР» Луарсаба Карбелашвілі [3]. Схожа ситуація в індійських підручниках з географії [13]. У курсах географії 6 - 12 класів діти знайомляться лише з уривком праці «Аріабхатіам» відомого індійського астронома Аріабхати I та мапою світу Абрагама Ортеліуса.

Інший підхід до наукової спадщини можна простежити в угорських підручниках з географії [10]. На їхніх сторінках для ознайомлення зображені: Туринська карта на папірусі 1160 року до н.е.; карта світу Герарда Меркатора та Паоло Тосканеллі; морська карта 16 століття та мапа Лазаря Дека. На думку кандидата психологічних наук Артамонової О.Г. «Дитина набагато простіше запам’ятовує новий матеріал, якщо використовує його практично» [1]. Таким чином, ефективною може бути організація самостійної, аналітичної, пошукової, дослідницької діяльності кращих зразків картографічної спадщини минулих століть. Головне спонукати учнів до роздумів, мотивувати розширювати свої знання та світогляд.

Цікавими для дослідження є білоруські підручники з географії. У 7 класі значну увагу присвячено самостійним і творчим проєктам, наприклад: провести аналіз праці Олександра Гумбольдта «Подорож в рівноденні області Нового Світу»; знайти історію подорожі Марко Поло до Індії у творі «Книга про різноманітність світу» [8]. Варто запозичити авторський підхід М.Н.Брилевського та А.В.Климович з підручника «Географічні дослідження Білорусі» для 9 класу [2]. Так, під час вивчення параграфів зустрічаємо не більше 2-3 персоналій, оскільки на уроці важливо уникати перевантаження, що не сприяє якісному засвоєнню інформації учнями. Автори, насамперед, зосереджують увагу на географічних досягненнях персоналії та короткій біографії, що формує в учнів емоційно-ціннісне ставлення до наукового спадку видатних географів. Серед них, рекомендовано до самостійного вивчення твори білоруських науковців: «Мої подорожі» Ігнатія Домейко; «Короткий курс географії Білорусі» та «Типи географічних краєвидів Білорусі» Аркадія Смолича – автора першого шкільного підручника з географії Білорусі; «Блакитна книга Білорусі» та «Блакитний скарб Білорусі» Ольги Пилипівни Якушко.

Висновок. Наукова спадщина займає певний обсяг у змісті сучасної географічної освіти і представлена у шкільних підручниках. В основному - це друковані видання, книги і карти. У більшості прослідковується закономірність згадування надбань вітчизняних вчених але й надбань світової наукової спадщини. Це зумовлено сучасною освітньою парадигмою, яка наголошує на цінності особистості, збереженні культури в цілому, культурних досягнень її окремих представників, виховання в дітей шанобливого ставлення до досягнень та внеску у розвиток науки видатних вчених-географів, мореплавців, дослідників. Продовження вивчення змісту зарубіжних програм та підручників для пошуку оптимального представлення наукової спадщини у змісті вітчизняної шкільної географічної освіти вбачаємо завданням у подальших дослідженнях.

Ключові слова: шкільний підручник, географія, наукова спадщина.

Список літератури

1. Артамонова, Е.Г. Развитие памяти младших школьников. Народное образование: российский научно - педагогический журнал. 2005, № 6. с. 157-163.

2. Беручашвили Н., Давиташвили З., Елизбарашвили Н.. География Грузии. Книга 2. Социально-эклономическая география. Учебник для 9 класса средней школы. Тбилиси, «Интелекти», 1999. 120 с.

3. Брилевський М.М., Климович А.У. Геаграфія. Геаграфія Беларусі: вучэб. дапаможнік для 9-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. мовай навучання. Мінск: Адукацыя і выхаванне, 2019. 251 с.

4. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти від 23 листопада 2011 року [Електронний ресурс]. Доступ: https://mon.gov.ua/ua

5. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII [Електронний ресурс]. Доступ: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19

6. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16 січня 2020 року № 463-IX [Електронний ресурс]. Доступ: http://ru.osvita.ua/legislation/law/2232/

7. Кальмакова А.Г. Геаграфія. Фізичная географія: вучэб. дапаможнік для 6-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. мовай навучання / А.Г.Кальмакова, В.У.Пікулік; пад рэд. А.Г.Кальмаковая; пер. з рус. мовы М.Л. Страхі. Мінск: Народная аскета, 2016. 190 с.

8. Кальмакова А.Г. Геаграфія.Мацерыкі і акіяны: вучэб. дапаможнік для 7-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. мовай навучання / А.Г.Кальмакова, П.С. Лопух, В.У. Сарычава; пер. з рус. мовы М.М. Шавыркінай. Мінск: Адукацыя і выхаванне, 2017. 240с.

9. Концепція «Нової української школи». [Електронний ресурс]. Доступ: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf

10. Arday István. FÖLDRAJZ 6-9 osztály. Eszterházi Károly Egyetem-OFI, 2018. 232 oldal. [Електронний ресурс]. Доступ: https://www.tankonyvaruhaz.hu/tankonyv_tudomany_25/tankonyvek_kozepiskolasoknak_es_gimnazistaknak_28/foldrajz_339

11. Boczarowski A., Sienkiewicz, Stocka B. – Geographia. Podrecznik. Swiat pod lupa. Klasa 1, gimnazjum, 2015. [Електронний ресурс]. Доступ: https://www.epodreczniki.pl/reader/c/148602/v/latest/t/student-canon

12. Maria Alejandra Acosta Garcia. Geografia Quinto grado fue elaborado y editado por la Direccion General de Materiales Educativos de la Secretaria de Education Publica [Електронний ресурс]. Доступ: https://libros.conaliteg.gob.mx/P5GEA.htm?#page/1

13. NCERT Geography Books form class 6th to 12th [Електронний ресурс]. Доступ: https://www.ncertbooks.guru/ncert-geography-books/

14. Sheridan Gonzalez Martinez. Geografia Sexto grado fue elaborado y editado por la Direccion General de Materiales Educativos de la Secretaria de Education Publica [Електронний ресурс]. Доступ: https://libros.conaliteg.gob.mx/P6GEA.htm?#page/1

Луценко Т. М.,
вчитель біології, Новомосковський колегіум № 11
м. Новомосковськ, Україна,
аспірантка відділу біологічної, хімічної та фізичної освіти,
Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна

ЕЛЕКТРОННИЙ ПІДРУЧНИК ЯК ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ НАВЧАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

Постановка проблеми У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року наголошено, що одним із пріоритетних напрямків її розвитку є впровадження